

Ook op slachtlam-bedrijven mogelijkheden voor rendabele zwoegerziektebestrijding

H.Prins (onderzoeker LEI-detachement)

De schade, die zwoegerziekte veroorzaakt, is op slachtlam-bedrijven gemiddeld f 11,40 per volwassen ooi. Het gaat dan vooral om gederfde opbrengsten door meer sterfte van lammeren en volwassen schapen en door een hoger vervangingspercentage. De kosten van zwoegerziektebestrijding, zoals die door de regionale Gezondheidsdiensten voor Dieren is opgezet, bedragen f 12,45 per volwassen ooi. Voor slachtlam-producten zijn echter goedkopere alternatieven voorhanden om de ziektedruk zo laag mogelijk te houden.

Op fokbedrijven is het behalen van de officiële zwoegervrij-status financieel gezien onontbeerlijk. Verkoop van zwoegervrij fokmateriaal is door de grote vraag zeer interessant. Deze conclusies volgen uit een onderzoek onder 84 schapenbedrijven met een LEI-deeladministratie.

Wat is zwoegerziekte?

De oorzaak van zwoegerziekte is een virus, dat zeer algemeen bij schapen voorkomt. Indien een schaap eenmaal door het virus is besmet blijft het levenslang drager van dat virus. De besmetting van het ene schaap naar het andere kan plaatsvinden door ademhaling, melk, mest of urine. Na de besmetting kan het virus lange tijd onopgemerkt aanwezig blijven. De ziekte uit zich bij volwassen schapen door ademhalingsmoeilijkheden, aantasting van het uierweefsel, ontsteking van de hersenen, vermagering en uiteindelijk de dood.

Zwoegerziekte kan overgebracht worden door ademhaling, melk, mest of urine.

Vanwege de grote schade, die zwoegerziekte met zich meebrengt is er in Nederland sinds 1982 een georganiseerde zwoegerziektebestrijding. Schapenhouders, die hieraan willen deelnemen kunnen zich vrijwillig aanmelden bij de Gezondheidsdienst voor Dieren. Om de zwoegervrij-status te verkrijgen mogen bij twee opeenvolgende bloedonderzoeken van alle schapen op het bedrijf, die ouder zijn dan zes maanden, geen dragers van het virus worden aangetoond. Ook na het verkrijgen van de zwoegervrij-status worden de bedrijven regelmatig gecontroleerd. Indien bij controle besmette dieren worden aangetroffen verliest het bedrijf de status voor tenminste een half jaar.

Schade f 11,40 per ooi

Met behulp van de LEI-deeladministratie is onderzoek gedaan naar de schade. Voor dit onderzoek zijn de 84 beschikbare bedrijven over twee groepen verdeeld: Bedrijven met een officiële zwoegervrij-status en bedrijven zonder deze status. Bedrijven, die bezig zijn zwoegervrij te worden zijn in dit onderzoek niet opgenomen.

In het bijzonder is de aandacht gericht op een aantal diertechnische kengetallen, die het gevolg van zwoegerziekte kunnen zijn. Met verschillen, die het gevolg zijn van raseigenschappen is rekening gehouden. In de tabel is te zien dat zwoegervrije bedrijven beter scoren wat sterfte van de ooiën en vervangingspercentage betreft. Deze kengetallen zijn terug te voeren op lichamelijke verzwakking van de schapen door zwoegerziekte. Het verschil in lammerensterfte gedurende de eerste drie maanden houdt waarschijnlijk verband met een verschil in melkgift van de ooiën door aantasting van het uierweefsel. Een verschil in groei van lammeren kon helaas niet worden nagegaan. Uit het onderzoek bleken geen verschillen in worpgrootte en in percentage doodgeborenen tussen beide groepen te zijn.

De opbrengstprijs van slachtdieren verschilde wel, maar niet wezenlijk. Dat betekent dat de spreiding tussen de bedrijven te groot is om hierover een betrouwbare uitspraak te kunnen doen. Voor fokschapen daarentegen was het verschil in opbrengstprijs groot. Voor zwoegervrije fokdieren ontving de schapenhouder ongeveer f 120 meer

Tabel 1. Kengetallen, waarvan het verband is onderzocht met de zwoegervrij-status van schapenbedrijven in 1990 en het financiële voordeel van de zwoegervrij-status op fokbedrijven en op slachtlam-bedrijven.

	Zwoegervrij-status		Voordeel per ooi	
	niet	wel	fok (f)	slacht (f)
Opbrengst foklammeren	156	274		—
Opbrengstfokooien	170	290	84,90	—
Opbrengst fokrammen	275	446		—
Sterfte ooiën	5,8	3,9	5,40	5,30
Sterfte levend geboren				
Lammeren in del ^e 3 mnd.	2,9	1,3	4,20	3,10
Vervangingspercentage	24,5	19,4	6,20	3,00
Totaal extra opbrengsten			100,70	11,40
Extra kosten			12,45	6,70
Netto voordeel			88,25	4,70

dan voor niet-zwoegervrije fokdieren. Voor zover uit het onderzoek voor een bepaald aspect een wezenlijk verschil tussen de groep zwoegervrije bedrijven en de groep niet-zwoegervrije bedrijven is aangetoond, zijn de financiële gevolgen daarvan doorgerekend. Daarbij is aangenomen dat het aangetoonde verschil geheel te danken is aan het zwoegervrij zijn van de bedrijven. Op slachtlam-bedrijven is de totale schade van zwoegervrijziekte f 11,40 per ooi.

Zwoegervrije fokbedrijven behalen naast gunstiger technische kengetallen ook hogere opbrengstprijzen. Daardoor is de invloed van de zwoegervrij-status op de rentabiliteit van fokbedrijven veel groter, namelijk ruim f 100 per ooi.

Kosten bestrijding

Voor deelname aan de georganiseerde zwoegervrijziektebestrijding vraagt de Gezondheidsdienst voor Dieren een vergoeding van f 12,50 per bloedmonster. Alle volwassen schapen moeten voor het verkrijgen van de zwoegervrij-status tenminste driemaal worden bemonsterd. De kosten daarvan zijn dus minimaal f 37,50 per schaap. Bovendien moeten de sero-positieve dieren afgestoten worden en vervangen door zwoegervrije dieren. Bij aankoop moet op deze ruil, bij de huidige (lagere) prijzen voor fokschapen, al gauw f 100,- per dier toegelegd worden. Indien 30 % van de dieren sero-positief wordt bevonden is de investering in een zwoegervrije schapenstapel van dus circa $f 37,50 + 0,30 \times f 100,00 = f 67,50$ per volwassen dier. Hierbij is nog geen rekening gehouden met extra kosten ten gevolge van eventuele kunstmatige opfok van lammeren. Bovendien moet de schapenstapel iedere twee jaar steekproefsgewijs gecontroleerd worden. Verder kan alleen gebruik gemaakt worden van zwoegervrije (dus duurdere) rammen. De totale kosten zijn

voor een bedrijf met 100 schapen te begroten op:
Rente over gedane investering:

$f 67,50 \times 7,5 \% =$ f 5,05

Twee-jaarlijkse controle:

$0,50 \times 0,94 \times f 12,50 =$ f 5,90

Extra kosten zwoegervrije ram:

$0,01 \times f 150 =$ f 1,50

Totaal kosten per ooi per jaar: f 12,45

Voor slachtlam-bedrijven, die geen behoefte hebben aan een officiële zwoegervrij-status, kan een goedkopere weg worden bewandeld. Als omruil door middel van eigen aanfok mogelijk is (alleen lammeren van zwoegervrije moeders aanhouden en die in de gehele opfokperiode isoleren van de rest van de kudde!) kunnen de kosten beperkt blijven tot zo'n f 50 per omgeruild dier. Voor een goede bestrijding blijft het wel nodig de schapenstapel aan minimaal drie bloedonderzoeken te onderwerpen. De steekproef van eens per twee jaar zou vervangen kunnen worden door een gerichte steekproefsgewijze controle. De kosten voor slachtlam-bedrijven komen dan op:

Rente over gedane investeringen: f 3,95

$f 52,50 \times 7,5 \% =$ f 3,95

Steekproefsgewijze controle:

$0,10 \times 1,00 \times f 12,50 =$ f 1,25

Extra kosten zwoegervrije ram:

$0,01 \times f 150 =$ f 1,50

Totaal kosten per ooi per jaar: f 6,70

Uiteraard hangt het investeringsbedrag sterk af van de besmettingsgraad van het bedrijf.

Deze methode van zwoegervrij maken het meest geschikt voor niet te zwaar besmette koppels. Voor zwaar besmette koppels is het waarschijnlijk voordeliger de gehele schapenstapel te vervangen door zwoegervrije dieren. Bij een gemiddelde besmetting van 30 % van het aantal volwassen dieren ligt bovengenoemde methode echter voor de hand.

Voor fokbedrijven is het behalen van een zwoegervrije status onmisbaar.

Conclusie

Op slachtlam-bedrijven zijn de extra opbrengsten, die verwacht kunnen worden van het zwoegervrij net onvoldoende om de kosten van de officiële zwoegerziektebestrijding van de Gezondheidsdienst voor Dieren goed te maken. Een voor slachtlam-bedrijven meer praktische en goedkopere zwoegerziektebestrijding door een minder frequente controle is over het algemeen wel rendabel: het netto voordeel daarvan is f 4,70 per ooi. Bij deze conclusies is nog geen rekening gehouden met gevolgen van aantasting van de uier door zwoegerziekte. Een lagere melkgift kan de groei van de lammeren verminderen. Omdat het

gewicht en de leeftijd van de lammeren niet bekend zijn kon het effect daarvan in dit onderzoek niet worden nagegaan. Eerder afleveren van de lammeren, bij eenzelfde gewicht en kwaliteit, betekent een extra financieel voordeel ter grootte van ongeveer 25 cent per ooi per dag. Voor fokbedrijven is het behalen van de zwoegerziektevrije status onmisbaar. Door de grote vraag naar zwoegervrij fokmateriaal zijn de opbrengstprijzen zeer hoog. Daardoor wegen deze ruimschoots op gemaakte extra kosten, ook als de prijs van zwoegervrij fokmateriaal zou dalen tot slechts enkele tientjes boven de prijzen van niet-zwoegervrij fokmateriaal.